

МЕДАЛЬ «ЗА АДВАГУ» ЗА ЗНЯТЫЯ МІНЫ

Віктару Зайцаву, як і многім іншым хлопцам са Слабадскога сельсавета, давялося выконваць інтэрнацыянальны абавязак у Афганістане. Праз некалькі месяцаў пасля заканчэння Слабадской сярэдняй школы яго прызвалі ў войска, было гэта ў далёкім 1982 годзе. Першае месца службы – вучэбная часць інжынерна-сапёрных войскаў у горадзе Волжск. Па заканчэнні «вучэбкі», з кастрычніка 1982-га па чэрвень 1984-га, праходзіў службу ў інжынерна-сапёрнай роце 66-й асобнай мотастралковай брыгады, якая дыслакавалася ў афганскім горадзе Джэлалабад.

Наша шчырая размова адбылася ў Даліках, куды Віктар наведваецца на выхадныя да бацькі. Рэдкі выпадак, калі ўдзельнік тых драматычных падзей даволі падрабязна распавядае пра спецыфіку сваёй службы.

– Ці ведалі, знаходзячыся ў вучэбцы, што паедзеце ў Афганістан?

– Не. Ніхто пра гэта не гаварыў. Самае страшнае было, калі мы туды ехалі. Чуткі хадзілі, што нас павязуць у Афганістан. Трапілі спачатку ў Туркістанскую ваенную акругу, на перасылку недалёка ад Ташкента. Праз пэўны час пасадзілі ў самалёт, але не сказалі, куды ляцім. Толькі па прылёце сцэардэса аб'явіла, што самалёт здзейсніў пасадку ў Кабуле. Адтуль накіравалі ў Джэлалабад. Яшчэ на перасылцы многія спачувалі тым, хто накіраваўся ў сапёрныя часці. Адрозна залічалі ў «смертнікі». Уяўляеш, як страшна. А калі адслужыў паўгода, прывык. Як быццам так і трэба. Страшна, калі застаецца месяц да вяртання дадому. Як едзеш на аперацыю, пачынаеш задумвацца аб жыцці.

– У чым заключалася спецыфіка вашай службы?

– У Афганістане зіма і восень аднолькавыя. У Джэлабадзе спёка: калі ў Кабуле -10, то ў нас +30. Баявыя аперацыі праводзілі ў асноўным восенню, зімой. Наша брыгада ўдзельнічала ў баявых дзеяннях. Пабудзем у брыгадзе месяц, збіраемся – і зноў у камандзіроўку. Каля месяца лазім па гарах, прачэсваем кішлакі. Я быў камандзірам аддзялення. Нас кідалі ў камандзіроўкі ў Асадабад, Мітэрлам. Вадзілі калоны, хадзілі на засады. У Мітэрламе быў паўгода, потым – у Асадабадзе. Гэта самы паўднёвы горад, на мяжы з Пакістанам. Наша задача – шукаць, знаходзіць, рабіць засады і захопліваць караваны, якія ішлі пераважна са зброяй. У такім выпадку арганізоўвалася засада. Мы спыняем, правяраем. Калі караван мірны, адпускаем, калі са зброяй, то яго не спыніш.

Не было такіх аперацый, каб не трапілі пад абстрэл. Па-першае, калі міны ставяць, іх заўсёды «духі» ахоўваюць. Пачынаюць страляць – значыць, міны стаяць. Так проста міны не ставілі. За гэта плацілі грошы. Машына падарвалася – «душманы» атрымлівалі грошы. Мы міну знялі – значыць, яны нічога не атрымаюць. Таму і ахоўвалі. Рэдка калі атрымлівалася здымаць міны без абстрэлу.

Калі хварэў «Боткіна», правёў два месяцы ў пшталі ў Туркменістане. Можна было заканчваць службу ў Саюзе, але вырашыў вярнуцца ў сваё падраздзяленне. Калі хварэў адзін – то і ўсе пачыналі. Усё з-за дрэннай вады. На аперацыі з любой рэчкі пачынаеш піць. Давалі таблеткі для ачышчэння вады, бо піць хацелася страшна.

З гор спускаешся – вады няма. Ідзеш да горнай ракі – вада з пяском. Набіраеш кацялок, чакаеш пяць хвілін, каб асеў. Зімой вада ідзе чыстая, а летам, калі ў гарах растае снег, – з пяском. Спускаешся з гор – стаіць вадавозка, а каля яе чалавек дзвесце. Каб папіць, трэба стаяць гадзіну-дзве. Ты проста не можаш фізічна чакаць гэтай гадзіны. Часта хварэлі малярыяй, брушным тыфам. Едзем, пакуль не падарвецца якая-небудзь машына. Тады толькі злазім з «брані». Ідзем правяраць. Калі міны ёсць, знімаем. Прайшлі каля двух кіламетраў, мін няма – едзем далей, да чарговага падрыву. Не заўсёды гінулі пры падрыве мін. Танку, напрыклад, зусім не страшна. Выбівае каток. Каля дзвюх гадзін мяняецца каток – і далей паехалі. Страшна было, калі падрываліся на фугасе. Сіла выбуху была ў некалькі разоў большая, чым ад звычайнай міны. У такім выпадку цудам пазбягалі вялікіх ахвяр. Першай у калоне заўсёды ішла тэхніка з сапёрамі. У Афганістане вялася мінная вайна.

– За што ўзнагароджаны медалём «За адвагу»?

– Вялі калону Асадабад–Джэлабад. Ёсць такая шчыліна Бабур. Зайшлі туды – замініравана. Міны нам зняць не давалі. Падымаешся на дарогу – абстрэльваюць. Б'юць так, што галавы не падымеш. Давялося значаваць. Сапёрам паступіў загад паглыбіцца ў даліну і паставіць міны, каб душманы ноччу не падышлі да калоны. Была небяспека, што з'явіцца з боку гор і з блізкай адлегласці спаляць калону з гранатамётаў.

Ноччу мы незаўважна заглыбіліся ўперад каля дзвюхсот метраў, паставілі мінныя загароджванні. Не паспелі вярнуцца да калоны, як пачаліся выбухі. Гэта «духі» ўжо ішлі. Яны нарваліся на нашы міны і да калоны не адважыліся падысці. «Старшы» аб'явіў падзяку, а ў часці сказаў, што ўсе сапёры будуць узнагароджаны. Гэта было, калі праслужыў ужо паўтара года, восенню ці зімой 1983-га. Медаль уручалі, калі ўжо працаваў у Полацку.

– Ці можна было пісаць, што служыш у Афганістане?

– Пісалі. Палітзаняткі пастаянна праводзілі, давалі парады, пра што лепш не пісаць.

– Ці была ў вашым падраздзяленні «дзедаўшчына»?

– Не было. Існавалі такія паняцці, як «старэйшы», «малодшы». Першымі на баявую аперацыю ішлі больш вопытныя сапёры. Якая «дзедаўшчына», калі разам ідзем пад кулі. Павага, канечне, існавала да старэйшых.

– Як склаўся ваш лёс пасля вяртання з войска?

– Пасля службы год працаваў вадзіцелем у Полацку. Потым ажаніўся і пераехаў у Віцебск, дзе зараз жыву і працую.

Валерый ТУХТА

**На здымку: Віктар Зайцаў
падчас службы ў Афганістане**